

”På grund av utredningsskäl, kan vi inte berätta mera”

En fenomenografisk undersökning om anhörigas upplevelser under mötet med polisen vid dödsbud

Adeline Lind

11/2020

Referat

Författare		Examen
Adeline Lind		Polis (YH)
Publikationens namn		Offentlighetsgrad
”På grund av utredningsskäl, kan vi inte berätta mera” - En fenomenografisk undersökning om anhörigas upplevelser under mötet med polisen vid dödsbud		Offentlig
Handledare		Lärdomsprovets form
Sabina Jordan och Lotta Wennqvist		Undersökande lärdomsprov
Referat		
<p>Syftet med denna undersökning är att undersöka hur en anhörig upplever mötet med polisen vid dödsbud. Genom ifrågavarande synvinkel undersöks om polisen innehar tillräckligt med kunskap för att kunna avläsa reaktioner hos en anhörig och därefter kunna agera enligt personens behov vid dödsbud.</p> <p>Lärdomsprovet utfördes som en kvalitativ, fenomenografisk undersökning. Undersökningsmaterialet består av totalt fem semistrukturerade intervjuer. Informanterna är medlemmar i organisationen Huoma ry (Henkirikosten uhrien läheiset ry). Valet av informanterna, de anhöriga, valdes eftersom personerna fått dödsbud av polisen. Materialinsamlingen har bearbetats genom innehållsanalys och resultaten presenteras enligt skilda teman som framkom när intervjuerna jämfördes.</p> <p>Undersökningens resultat visar att upplevelser vid dödsbud bland anhöriga var varierande. Gemensamt vid varje möte mellan en anhörig och polisen vid dödsbud var att polisen ansågs vara närvarande och empatisk. Som bristande kunskap ansågs polisens utgivning av information om andra hjälpande organisationer. Anhöriga upplevde att det låg på eget ansvar att utreda vilka hjälpande organisationer som finns.</p>		
Sidantal	Månad och år då granskningen skett	Lärdomsprovets kod (OPS)
31 + 4 sidor bilagor	11/2020	YH2018LP
Nyckelord		
Dödsbud, död, anhörig, brott mot liv och hälsa, möte, kommunikation		

Tiivistelmä

Tekijä		Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Adeline Lind		Polis (YH)	
Julkaisun nimi		Julkisuusaste	
”På grund av utredningsskäl, kan vi inte berätta mera” - En fenomenografisk undersökning om anhörigas upplevelser under mötet med polisen vid dödsbud		Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi		Opinnäytetyön muoto	
Sabina Jordan och Lotta Wennqvist		Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimukseni tavoitteena on tutkia omaisten kokemuksia poliisin kohtaamisesta kuolinviestin yhteydessä. Kyseisen näkökulman kautta on mahdollista tutkia, mikäli poliisilla on riittävästi tietoa voidakseen havaita omaisissa syntymät reaktiot ja kyetä toimimaan tarpeiden mukaan kuolinviestiä välittäessä.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena, fenomenograafisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä viidestä puolistrukturoidusta haastattelusta. Haastateltavat ovat Huoma ry:n (Henkirikosten uhrien läheiset ry) jäseniä. Haastateltavien valinta on perusteltu sillä, että haastateltavat henkilöt ovat saaneet kuolinviestin poliisin tuomana. Kerätty aineisto on käsitelty sisältöanalyysin avulla ja tulokset esitellään teemoittain, jotka ilmenivät aineiston vertailuosiossa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista ilmenee, että omaisten kokema kohtaaminen poliisin kanssa kuolinviestin yhteydessä jakaa kokemuksia omaisten keskuudessa. Yhtenäistä jokaisessa kohtaamisessa omaisten ja poliisin välillä ilmeni omaisten keskuudessa, että he olivat kokeneet poliisin läsnäolevaksi ja empaattiseksi. Puutteellisena tietona omaiset kokivat poliisin antaman tiedon avustavista lähteistä. Omaiset kokivat että heidän vastuullensa jäi hankkia tieto avustavista organisaatioista jälkeinpäin.</p>			
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi		Opinnäytetyökoodi (OPS)
31 + 4 sivua liitteitä	11/2020		YH2018LP
Avainsanat			
Kuolinviesti, kuollut, omainen, henkirikos, kohtaaminen, kommunikointi			

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	1
1.1 Syfte och undersökningsfrågor	2
1.2 Avgränsning	3
1.3 Tidigare forskning.....	4
1.4 Undersökningens uppbyggnad	6
2 TEORIBAKGRUND	6
2.1 Sorg som ett begrepp vid dödsbud.....	7
2.2 Lagar och föreskrifter.....	9
2.3 Utredningen av dödsorsak.....	10
2.4 Dödsbud	10
2.5 Undervisningen av utredning av dödsorsak vid Polisyrkeshögskolan	12
3 MATERIAL OCH METOD	14
3.1 Kvalitativ metodik.....	14
3.2 Fenomenografi och Hermeneutik.....	14
3.3 Informanterna.....	15
3.4 Materialinsamling	16
3.5 Bearbetning av materialet	18
3.6 Forskningsetik.....	18
3.7 Reliabilitet och validitet	19
4 RESULTAT	20
4.1 Polisens närvaro vid dödsbud	21
4.2 Behov av stöd under och efter dödsbud	22
4.3 Förklaring av människans sinne vid dödsbud	23
4.4 Barnens välmående vid dödsbud.....	23
4.5 Brister under mötet med polisen vid dödsbud	24
5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	26

6 REFERENSER.....	30
-------------------	----

1 INLEDNING

Polisen kan via nödcentralen få uppdraget: *en död person*. De primära åtgärder som polisen gör när uppdraget ges, är att förbereda sig för uppdraget. Vid ankomst till händelseplatsen kan polisen mötas av ambulanspersonalen som också tillkallats, anhöriga till en död person eller utomstående som hittat personen livlös. Personen skall konstateras död av en läkare, men en polis kan upptäcka sekundära dödstecken som kan tyda på att personen är död. Detta förutsätter att en polis också känner till de sekundära dödstecknen. De primära- och sekundära dödstecknen behandlas mer i delkapitel 2.3.

När personen konstaterats död är polisens viktigaste uppgift att avgöra om det föreligger misstankar om ett inträffat brott. Händelseplatsen fotograferas och själva förhållandena utreds. Den döda personens identitet fastställs om möjligt och polisen utför en yttre likbesiktning. Genom den yttre likbesiktningen försöker polisen samla information för att kunna försöka utreda död tidpunkten. Därefter transporteras den döda personen till bårhuset via en begravningsbyrå. Polisens uppgift blir i detta skede att omhänderta den döda personens personliga egendom, att ge dödsbud till anhöriga samt göra en anmälan i polisens egna register om utredande av dödsorsak. Utredningen av dödsorsaken kan på grund av alla dessa moment kräva arbete av flera poliser.

Polisen utreder dödsorsaken för att fastställa under vilka omständigheter en person har dött. Om polisen misstänker att ett brott har skett kallas ofta flera poliser till händelseplatsen. Händelseplatsen kan avspärras för att kriminalteknikerna skall ha möjlighet att utföra en ordentlig brottsplatsundersökning, identiteten på alla vittnen utreds och fotograferandet av händelseplatsen blir viktig. I lagen står tydligt om hur utredning av dödsorsak skall göras av polisen, men lagen saknar tydlighet kring hur dödsbudet skall ges en anhörig till en död person (Lag om utredande av dödsorsak, 459/1973).

Vissa riktlinjer hur polisen skall ge ett dödsbud finns i anvisningar och direktiv utgivna av Polisstyrelsen. Vid Polisyrkeshögskolan i Tammerfors behandlas dödsbud som ett ämne under grundstudierna i samband med undervisningen inom utredning av dödsorsak och våldsbrott. Varje enskild polis har därmed samma kunskap och färdighet att kunna möta en anhörig vid dödsbud.

I mitt lärdomsprov framställer jag vilka färdigheter som ges åt polisen för att kunna möta en anhörig vid dödsbud. Varje dödsbud är en unik situation och kan bli det första mötet en anhörig har med polisen, så därför vill jag utreda om det fortfarande finns utvecklingsområden inom undervisningen av ämnet vid Polisyrkeshögskolan. Tidigare forskning kring ämnet dödsbud har gjorts om hur enskilda poliser upplever situationen kring mötet med en anhörig vid dödsbud. Polisen har getts möjlighet att uttrycka sin åsikt och i mitt lärdomsprov närmas ämnet från motpartens synvinkel, nämligen genom anhörigas upplevelser med polisen vid dödsbud.

I undersökningen utreds om kunskapen som polisen har motsvarar de behov som en anhörig upplever vid dödsbud. När lagarna och föreskrifterna saknar en klar struktur kring hur dödsbud skall ges, har den enskilda polisen en möjlighet att undvika rutinmässiga åtgärder vid dödsbud. Polisen ges möjlighet att avläsa reaktioner för att få en uppfattning om det stöd en anhörig behöver.

I mitt lärdomsprov ligger fokus på hur anhöriga upplevt dödsbud och hur polisen har agerat i situationen. Undersökningen fungerar som allmän information för samhället om utredande av dödsorsak. Undersökningen lyfter fram anhörigas upplevelser med polisen vid dödsbud och polisen får möjlighet att utvecklas av den respons som ges.

1.1 Syfte och undersökningsfrågor

Syftet med min undersökning är att undersöka hur den anhörige upplever mötet med polisen vid dödsbud. Genom denna synvinkel vill jag utreda om polisen har tillräckligt med kunskap för att kunna avläsa reaktioner hos en anhörig och agera enligt behov som uppstår hos en anhörig vid dödsbud. Undersökningens underliggande syfte är att ta fram eventuella problemområden vid mötet mellan polisen och en anhörig vid dödsbud. Genom detta har polisen i framtiden en möjlighet att utveckla sin kunskap kring mötet med en anhörig vid dödsbud.

Följande undersökningsfrågor bearbetas i lärdomsprovet:

1. Hur upplever en anhörig mötet med polisen vid dödsbud?
2. Anser anhöriga att polisen innehar den färdighet och kunskap som krävs för att kunna bemöta en anhörig vid dödsbud?
3. Kan polisen alltid känna till den anhöriges behov vid dödsbud?

1.2 Avgränsning

För att avgränsa ämnet dödsbud, valdes anhöriga till personer som dött till följd av brott mot liv och hälsa som informanter. Brott mot liv och hälsa, inkluderar bland annat brottsrubriceringar *dråp* och *mord* (Strafflagen, 1889/39). Polisens utgångsläge har varit en misstanke om brott, det vill säga dråp eller mord, när utredningen av dödsorsak börjat. När förundersökningen avslutats och ärendet förts vidare till åklagaren, kan brottsrubriceringen ha ändrats och den misstänkte fått en lindrigare dom. Vidare i undersökningen har jag valt att använda begreppet: *brott mot liv och hälsa*, vilket syftar på specifikt dråp och mord. Jag har valt att använda begreppet eftersom terminologin kring den är svårförklarad och begreppet underlättar för läsaren att förstå vad jag syftar på.

Med dråp menas att en person dödat en annan. Brottsrubriceringen dråp, blir till mord när det begåtts med berått mod, på ett synnerligen rått eller grymt sätt, så att allvarlig allmän fara förorsakas eller genom att en tjänsteman dödas, medan denne på tjänstens vägnar upprätthåller ordning och säkerhet, eller på grund av tjänsteåtgärd. Om brottet som en helhet kan bedömas grovt, döms den misstänkte gärningsmannen för mord. (Strafflagen, 1889/39.)

Jag kontaktade den verkställande direktören för organisationen Huoma ry¹ för att via organisationen få material till mitt lärdomsprov. Jag valde att samla mina informanter från Huoma ry, eftersom jag var medveten om organisationens verksamhet sedan tidigare. Jag hade inte vetskap om hur jag skulle ha tagit kontakt med anhöriga i andra fall, till exempel när olyckor skett. Valet av anhöriga som informanter presenteras mer i delkapitel 3.3.

¹ Henkirikosten uhrien läheiset ry (Huoma ry)

Utgående från resultaten i denna undersökning kan man inte direkt generaliseras till alla dödsbud som polisen ger, eftersom det i undersökningen enbart behandlas dödsbud vid brott mot liv och hälsa. Det som kan vara gemensamt med andra dödsbud är att döden inträffar överraskande och de anhöriga har en liknande upplevelse med polisen vid dödsbud. I dessa fall kan det ligga en olycka bakom händelserna och ingen direkt misstänkt skyldig till gärningen. I och med att jag utreder anhörigas upplevelser vid mötet med polisen vid dödsbud, tangerar jag i undersökningen de första reaktionerna som uppkommer hos den anhöriga. I min undersökning tar jag inte ställning till i vilket skede den anhöriga har fått vetskap om att det föreligger misstanke om brott mot liv och hälsa. Informanterna har själva valt att berätta om reaktionerna vid den tidpunkten när polisen berättat att det föreligger misstanke om brott mot liv och hälsa. Upplevelserna som presenteras i undersökningen kan därför också till en viss del representera upplevelser som anhöriga haft i samband med att polisen ger dödsbud.

1.3 Tidigare forskning

Patel och Davidson (2011, s.48–53) nämner vikten av att redan innan undersökningen påbörjas utforska om det finns tidigare undersökningar gjorda inom samma problemområde. Genom att utforska tidigare undersökningar, kan man utesluta metoder som någon annan har använt sig av och undvika uppenbara misstag under forskningsprocessen. Som undersökare kan man förbättra eller fortsätta utveckla problemområdet från tidigare gjorda undersökningar. Tidigare kunskap som finns skall man använda sig av för att försöka undvika att återskapa liknande rapportering. När man tydligt har skapat sig en avgränsning så kan man utforma sin egen problemformulering och inleda förberedelser inför forskningsprocessen. (Patel och Davidson, 2011, s.48–53.)

Tidigare lärdomsprov vid Polisyrkeshögskolan inom ämnet *dödsbud* har gjorts av Saariola (2017), Auranen och Huhta (2019) samt Jauhiainen (2020). Resultaten från Saariolas (2017) undersökning påvisar att uppdraget dödsbud kan upplevas som ett krävande uppdrag inom polisorganisationen. Som informanter i lärdomsprovet fungerade poliser och även om dödsbud ansågs vara ett krävande uppdrag, kunde informanterna inte nämna enbart ett uppdrag inom polisorganisationen som mest krävande. Informanterna menade att man inte kan jämföra uppdragen med varandra. Att jämföra ett uppdrag att möta en beväpnad och

farlig person med uppdraget dödsbud och att möta en anhörig, ansågs båda krävande men på olika sätt.

I undersökningen gjord av Auranen och Huhta (2019), framställs hur den anhöriga kan uppleva mottagandet av dödsbudet genom själva sorg- och traumabearbetningens olika faser. I lärdomsprovet av Auranen och Huhta (2019) och Saariola (2017) har intervjuer gjorts enbart med poliser medan de anhörigas upplevelser har redogjorts för med hjälp av litteratur eller tidigare undersökningar. En del av informationen och källorna i dessa lärdomsprov är föråldrade och baserar sig på tidigare strukturerade bearbetningar och begrepp av känslor som kan förekomma hos den enskilda individen, det vill säga den anhöriga i kontexten. Nutidens forskare menar ändå att det inte går att entydigt skilja på olika faser hur en människa genomgår sin sorg, utan individen upplever känslorna i vågor och ibland helt utan någon sammanhängande struktur (Pulkkinen, 2019).

Jauhiainen (2020) gjorde sitt lärdomsprov i form av en litteraturöversikt. I undersökningen lyfter Jauhiainen fram anhörigas upplevelser om hur polisen agerat under uppdraget *dödsbud* och hur polisen hänvisat anhöriga till krishjälp. I undersökningen framkommer att polisen generellt lyckats bra med att ge dödsbud, men att det fortfarande finns brister i att kunna identifiera behoven av krishjälp hos de anhöriga. Bristerna ledde till att de anhöriga upplevde att vetskapen om vilken krishjälp som kunde fås fick de anhöriga på eget initiativ ta reda på efter att polisen gett dödsbud.

Ovan presenterade lärdomsprov har fungerat som riktgivande undersökningar för mitt lärdomsprov. Jag har använt dessa för att kunna formulera egna undersökningsfrågor och för att förtydliga mitt syfte med undersökningen. Från tidigare undersökningar hämtade jag inspiration till materialinsamlingen och formade en kontaktannons för informanterna² samt gjorde en semistrukturerad intervjuram³. Mitt lärdomsprov påminner om litteraturöversikten som Jauhiainen (2020) gjorde. Det som skiljer våra lärdomsprov åt är att jag har gjort en kvalitativ undersökning om samma ämne och därför kan resultaten möjligen också anses vara mer aktuella. Polisyrkeshögskolans *Anvisningar för lärdomsprov* (2019) användes för att stöda uppbyggnaden av undersökningen.

² Bilaga 1, Anhörigas upplevelser vid första mötet med polisen under utredning av dödsorsak

³ Bilaga 2, Intervjuram

1.4 Undersökningens uppbyggnad

Detta är ett vetenskapligt lärdomsprov, i vilket fenomenografi använts som en kvalitativ forskningsmetod. Genom en kvalitativ forskningsmetod med både semistrukturerade- och ostrukturerade intervjuer bearbetas undersökningsfrågorna som tidigare presenterats.

Undersökningen är uppdelad i 6 kapitel, varav referenserna presenteras i det sista. I kapitel 2 presenteras polisens roll i utredande av dödsorsak. Innehållet av undervisningen vid Polisyrkeshögskolan beträffande utredande av dödsorsak presenteras och relevanta lagar om hur polisen skall genomföra utredande av dödsorsak. I kapitel 3 förklaras djupgående valet av en kvalitativ forskningsmetod i denna undersökning samt redogörs för materialinsamlingen. I samma kapitel redogörs även för reliabiliteten och validiteten av den valda forskningsmetoden i undersökningen. Genomförandet av undersökningen beskrivs steg för steg och i kapitel 4 presenteras resultaten. I kapitel 5 sammanfattas undersökningen kort och resultaten från materialinsamlingen diskuteras. I kapitel 5 tar jag ställning till om resultaten gett svar på mina undersökningsfrågor i denna undersökning.

Lärdomsprovet innehåller två finskspråkiga bilagor som översattes till svenska efter materialinsamlingen. Bilaga 1 är en kontaktannons som användes under materialinsamlingen, mer om den i delkapitel 3.4. Bilaga 2 är en semistrukturerad intervjuram som användes under intervjuerna med informanterna.

2 TEORIBAKGRUND

Innan materialinsamlingen och bearbetningen av materialet, fördjupade jag min kunskap inom hur nutidens forskare förklarar begreppet *sorg* och hur en människa i sorg ofta möts. För att kunna utföra en undersökning och reflektera över anhörigas upplevelser under mötet med polisen vid dödsbud, läste jag mer om vilka fördomar en människa kan ha om bearbetning av sorg hos en annan människa. I *Svenska akademins ordbok* (1954) definieras ordet *fördomar* som att utan egen undersökning av någonting innehas en förutfattad mening om någonting. Ordet *fördom* förknippas inte med någonting negativt i mitt lärdomsprov, utan med *fördom* menas i mitt lärdomsprov människans egna uppfattningar av hur en annan människa bearbetar sin sorg. Fördomar om hur en människa i sorg skall mötas kan också

förekomma hos en polis när dödsbud ges till en anhörig. Förutom *sorg* som ett begrepp behandlas även utredande av dödsorsak, relaterade lagparagrafer samt dödsbud som ett uppdrag för polisen i teorikapitlet.

2.1 Sorg som ett begrepp vid dödsbud

Traumapsykoterapeuten Soili Poijula beskriver i sin undersökning (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2010) att det inte finns någon tydlig linjedragning mellan olika skeden av hur en individ bearbetar sin sorg. Det viktigaste är att en anhörig genast begriper att personen dött, för att själva bearbetningen av sorgen kan börja. Poijulas (2010) undersökning ger en inblick i hur förståelsen av begreppet *sorg* har ändrats bland forskare genom åren. En individ kan ha både emotionella- och praktiska behov i en sådan situation. Sorgen kan ge sig i uttryck på ett varierat sätt beroende på tillgång till information om händelsen och beroende på hur händelsen redogörs för en anhörig. En anhörig kan uppleva ett behov av stöd från en utomstående, tredje part, i situationen. De praktiska behoven kan vara att konkret erbjuda hjälp, sitta ner och erbjuda ett glas vatten, ge fysisk kontakt eller kontakta andra hjälpande yrkesgrupper. Det är viktigt att förstå att livet genast förändras i den stund som polispatrullen anländer till en anhörig vid dödsbud. Från den stunden upplever en anhörig sorg genom hela livet. (Poijula, 2002, s.36.)

I boken *Surutyö* (Poijula, 2002, s.200–206) behandlas hur sorgen kan visa sig genast eller först efter några veckor. En person kan finna livet hopplöst och meningslöst, vilket är naturligt. Poijula (2002) menar, att tankar, känslor och olika beteenden uppstår i vågor och personen i sorg bör få stöd för att genomgå varje enskild våg. Att kväva sina personliga känslor under sorgen, kan leda till att känslorna kontrollerar människan istället för att personen själv kontrollerar sina känslor (Poijula, 2002, s.206).

I boken *Ei unohdu koskaan – henkirikoksen jäljet* (Välimäki, 2017) delar anhöriga, som tagit emot dödsbud när det förelåg misstanke om brott, sina liv i två tidperioder. De två tidsperioderna är: tiden innan det skedda brottet och tiden efter. Genast när de anhöriga tar emot dödsbudet förändras deras liv och livet blir aldrig det samma igen.

Mari Pulkkinen (2016) har forskat kring hur finska medborgare upplever sorgen och vilka fördomar, eller uppfattningar, det är som ofta förknippas med bearbetningen av sorg hos en människa. Pulkkinen (2019) presenterar i artikeln: ”Sureva ei unohda, suru on hänessä aina”,

fem uppfattningar som en människa kan ha om bearbetning av sorg hos en annan människa eller om bearbetningen av sorg hos en själv. Nedan presenteras de fem uppfattningarna och Pulkkinens (2019) motargument till dessa uppfattningar:

1. *Sorgen* har ett avslut.

Motargument: Pulkkinen (2019) menar att sorgen är ändlös och sträcker sig ofta från en generation till nästa. Sorgen kan anses vara en permanent del av människan.

2. En människa i sorg är alltid ledsen.

Motargument: Ibland kan människan känna en lättnad bland alla andra känslor som hat, bitterhet eller skuld när någon dör. En människa kan också uppleva en lättnad och tacksamhet när en person dör. Att känna lättnad och tacksamhet kan speglas till tidigare känslor ifall lidande och oro ständigt varit närvarande kring personen som dött. Dessa känslor är vanliga, men Pulkkinen (2019) menar att det fortfarande saknas öppenhet i diskussionen om känslor av lättnad, eftersom många upplever känslorna motstridiga till andra känslor. Det kan anses vara opassande för en människa att känna en lättnad under bearbetningen av sorg. Den motstridiga känslan kan också upplevas av en människa i sorg.

3. Genom hårt arbete avklarar man sorgen.

Motargument: Sorgen anses ofta vara en process, som avklaras och man återgår till det så kallade normala tillståndet. I samhället avspeglas hjälte- eller överlevnadsberättelser om hur man avklarar förlusten och övervinner sorgen. Avspeglingen kan också skapa press på människor som ständigt kämpar med sorgen. Berättelserna har ofta ett lyckligt slut och förmedlar ett hopp om förändring. Pulkkinen (2019) vill lyfta fram att det inte finns något normalt tillstånd längre när en person dör och man behöver inte dra en gräns mellan olika perioder.

4. En människa i sorg mår bättre i något skede.

Motargument: För en utomstående kan sorgen hos en människa upplevas både obekvämt och motbjudande. Ofta kan detta enbart vara en känsla hos en utomstående

människa, medan människan i sorg inte finner sorgen störande. Pulkkinen (2019) presenterar uppfattningen som bildas hos en utomstående människa, som försöker både övertyga sig själv och en människa i sorg att allt blir bättre med tiden. Detta kan vara en försvarsmekanism hos en utomstående som har svårt att möta en människa i sorg och försöker undvika att uppleva den obekväma och motbjudande känslan.

5. Sorgen är en privat del av människan och en människa i sorg skall inte störas.

Motargument: Pulkkinen (2019) beskriver att det är ett föråldrat tankesätt om att man fredar döden och för många kan det leda till att sorgen tystas ner.

(Pulkkinen, 2019.)

2.2 Lagar och föreskrifter

I lagen och förordningen om utredande av dödsorsak (Lag om utredande av dödsorsak, 459/1973; Förordning om utredande av dödsorsak, 948/1973) beskrivs att dödsfall genast skall anmälas hos polisen, men också till den läkare som har behandlat den avlidna under hans sista sjukdom, även kallad egen läkare. Polisen ansvarar och leder en rättsmedicinsk utredning i vilken en rättsmedicinsk obduktion görs, medan läkaren ansvarar för en medicinsk obduktion (Förordning om utredande av dödsorsak, 948/1973). Polisen ansvarar för utredande av dödsorsak och utför en undersökning i tre olika fall, det vill säga då det inte är känt om personen avlidit av sjukdom eller inte under senaste tiden behandlats av en egen läkare, när misstanke om brott föreligger eller omständigheterna tyder på olycka, självmord, förgiftning, vårdåtgärder eller av liknande orsaker samt då personen avlidit överraskande. Polisen skall vända sig till läkaren vid behov. I lagen (Lag om utredande av dödsorsak, 459/1973) beskrivs i andra paragrafen att en avliden får begravas eller liket överlämnas till ett universitet för medicinsk undervisning eller forskning, först efter att en läkare konstaterat personen död och tillstånd att begrava en avliden utfärdats. Ifall dödsorsaken inte kan säkras genom utlåtande av läkaren eller ifall andra avvikande omständigheter påträffas, skall den avlidna personen genomgå en rättsmedicinsk obduktion innan begravning eller överlämnande för annan undervisning eller forskning (Lag om utredande av dödsorsak, 459/1973).

2.3 Utredningen av dödsorsak

Till polisens uppgifter vid påträffande av *en död person* hör att fastställa identiteten på personen. Identiteten kan fastställas genom den avlidnes innehavda dokument, som till exempel pass, körkort eller Kela-kort, vilka innehåller en bild på personen. Andra möjliga alternativ att fastställa identiteten på är uppgifter i mobiltelefonen eller personliga dokument bland posten som till exempel brev och räkningar. Ibland kan den döda personens kropp ha framskridit så långt i förruttningsprocessen att det är omöjligt att fastställa identiteten, vilket kan betyda att utredningen av dödsorsaken förlängs på grund av de åtgärder som polisen måste göra. För att fastställa identiteten kan man försöka ta fingeravtryck av personen, ta DNA-prov eller försöka beställa en tandkarta att jämföra med. Identiteten fastställs oftast där den avlidne upphittas eller vid händelseplatsen, vilket ger polisen möjlighet att genom egna register utreda vilka som är de närmaste anhöriga till den avlidne. Ifall ingen anhörig är medveten om dödsfallet är det polisens uppgift att ge dödsbud med iakttagande av finkänslighet och tidpunkt inom en kort tidsram. Dödsbudet ges till den avlidnes maka/make eller vuxna barn, det vill säga av praktiska skäl till den närmste anhörige. Ifall den avlidne saknar maka/make och barn, ges dödsbudet till den avlidnes föräldrar eller andra släktingar vid liv. (Kiiski, 2009, s.44–49.)

En person skall konstateras död av en läkare, vilket görs på basis av primära dödstecken som uppstår i kroppen. De primära dödstecken som en läkare kan konstatera är bland annat att pulsen och hjärtljuden uteblir, andningsrörelsen upphör och att personen inte svarar på smärtstimulering. Smärtstimuleringen kan man göra genom att till exempel trycka hårt på bröstbenet eller pannan med knogarna på händerna. (Aho m.fl., 2000, s.106–107.)

En polis kan däremot konstatera personen död på basis av sekundära dödstecken. Sekundära dödstecken kan vara att en död person utvecklar kroppsstyvhet, kroppstemperaturen sjunker eller att kroppen börjar torka ut och mumifieras. Ifall polisen inte upptäcker sekundära dödstecken på platsen, påbörjas återupplivning av personen och ambulansen kallas på plats. (Aho m.fl., 2000, s.106–107.)

2.4 Dödsbud

När en person dör, måste ett dödsbud ges till de närmaste anhöriga. Dödsbud används som term för det uppdrag, under vilket en anhörig får information om att dennes närstående dött.

Att ge dödsbud är enbart en del av uppdraget *död person* och utredningen av dödsorsak. I huvudregel hör uppgiften till polisen, men ibland kan en socialarbetare, krisarbetare eller en representant från församlingen ombes att följa med polisen under uppdraget att ge dödsbud. Att ge dödsbud har framställts som att vara ett av de svåraste uppdragen i polisarbetet. (Kiiski, 2009, s.99–101.)

Polisen strävar till att ge dödsbudet personligen till de anhöriga. Budskapet framförs tydligt och det får inte framkomma oklarheter i att personen verkligen har dött. Därför kan valet av ord spela stor roll. Även fast man skall använda sig av finkänslighet, är det viktigt att anhöriga förstår att personen är död. Att använda ord som *avlidit*, *omkommit* eller *somnat in* kan påverka förståelsen, och att lugnt och sakligt berätta att personen är död är det mest tydliga. (J. Solvin, personlig kommunikation, 1 juli 2020.)

När man ger dödsbud är det viktigt att säkerställa att den anhöriga verkligen är den rätta personen att ta emot dödsbudet. Man ska också vara förberedd på att den anhöriga vill se den döda personen, och då bör man kunna ge information om hur processen kommer att framskrida. Dödsbudet skall ges genast och personligen, om det bara är möjligt. Oftast ges dödsbudet hemma hos de anhöriga, men ibland kan personerna vara på jobb och polisen kan bli tvungen att kontakta arbetsplatsen och ge dödsbudet där. Det finns inga klara direktiv för hur detta bör skötas, men det kan vara bra att på förhand informera arbetsledningen om situationen och komma överens om en lämplig plats. (J. Solvin, personlig kommunikation, 1 juli 2020.) Dödsbud är ett av de svåraste uppdragen som en polis kan möta under sin karriär. Vid dödsbud bör polisen ta finkänslighet i beaktande och uppdraget skall skötas med respekt. (Kiiski, 2009, s.99.)

När det föreligger misstanke om brott mot liv och hälsa, upplever anhöriga dödsfallet särskilt traumatiserande. Situationen är av exceptionell karaktär och förlusten uppstår plötsligt. Det kan vara svårare för en anhörig att förstå att personen dött, jämfört med om en person dör på grund av sjukdom eller till följd av en olycka. Vid brott mot liv och hälsa, är en anhörig tvungen att acceptera att en annan person tagit livet av dennes närstående. (Välimäki, 2017, s.153.)

Välimäki (2017) har i sin bok *Ei unohdu koskaan – henkirikoksen jäljet* sammanfattat intervjuer gjorda med anhöriga som tagit emot dödsbud av polisen vid brott mot liv och hälsa. I analysen av intervjuerna som Välimäki (2017) har gjort, konstaterar hon att det

fortfarande finns behov för anhöriga att få utomstående stöd när polisen ger dödsbud. Anhöriga upplever att det finns ett behov av att kunna kartlägga vilket stöd som behövs i situationen och stödet skall vara möjligt att tillhandahålla. Anhöriga upplever att det krävs eget engagemang för att få stöd i situationen, vilket kan vara tidskrävande. Ibland ansåg anhöriga att prästens närvaro hjälpte, även om personen inte var särskilt religiös eller i behov av ett religiöst budskap. En präst kan ibland fungera som helande för själen och kan ha rätt kunskap för att kunna stöda personen under den svåra tiden. Prästens närvaro kan också upplevas av anhöriga som en respektfull gest.

Det är viktigt att polisen kan förutse händelseförloppet vid dödsbud och preliminärt kartlägga situationen. En anhörig som tar emot dödsbud skall med säkerhet kunna identifieras som rätt person som man ger dödsbud åt. En polispatrull bör säkerställa i förväg hur den döda personen har identifierats, eftersom en anhörig kan ställa detaljerade frågor om händelseförloppet. Polisen skall också säkerställa vart den döda personen har transporterats. Andra saker att tänka på vid dödsbud är bland annat tidpunkten för när man skall ge dödsbud, vem som ger dödsbud samt hur man skall gå tillväga när dödsbud ges. (Kiiski, 2009, s.99–102.)

2.5 Undervisningen av utredning av dödsorsak vid Polisyrkeshögskolan

Kimmo Kiiski ansvarade innan 2014 för undervisningen i utredning av dödsorsak vid Polisyrkesskolan. Kiiski har publicerat boken, *Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa* (2009), vilken fortfarande används som studielitteratur vid Polisyrkeshögskolan och boken uppdateras med jämna mellanrum. Tidigare rekommenderades varje studerande vid Polisyrkeshögskolan att läsa boken under utbildningen, medan numera förväntas studerandena läsa boken som litteratur för kursen i utredning av dödsorsak (M. Lehtoranta, personlig kommunikation, 8 oktober 2020). Lehtoranta ansvarar sedan 2015 för undervisningen i utredning av dödsorsak och våldsbrott vid Polisyrkeshögskolan. Vidare presenteras undervisningens uppbyggnad vid Polisyrkeshögskolan och vilka färdigheter varje studerande får inom utredning av dödsorsak under kursen.

Grundstudierna vid Polisyrkeshögskolan är enligt Polis (Yh)-examen läroplan 2020-2022 indelade i 8 perioder och utredning av dödsorsak introduceras för studerandena i den fjärde perioden. Studerandena får kunskap om vilken roll polisen har vid utredning av dödsorsak och varför polisen utreder dödsorsaken. Undervisningen innehåller exempel från

verkligheten och det är själva tankesättet som man vill lära en studerande. Att ge dödsbud bör inte enbart anses som ett tjänsteuppdrag, för ifall den inte berör en polis personligen så kan det enligt läraren Lehtoranta vara ett tecken på att det fattas något inombords. Att ge dödsbud blir inget rutinmässigt uppdrag och varje dödsbud är unikt. Vid Polisyrkeshögskolan får studerandena under fiktiva övningar öva sig på att ge dödsbud. Övningarna sker genom samarbete med Polisyrkeshögskolans psykologer och de studerandena får respons för sina prestationer. Övningarna är fiktiva men studerandena får en inblick i hur situationen kan vara vid dödsbud. Reaktionerna som kan uppstå i situationen kan variera och studerandena lär sig att anpassa sitt agerande beroende på hurudan situation som uppstår. Studerandena kan uppleva både en tystnad, olika sinnestillstånd vid dödsbud, förvirring och frågor som uppstår hos den anhörige. *”Det är viktigt att polisen inte enbart upplevs som ett talande huvud, utan polisen skall agera speglade under situationen, det handlar om att kunna vara mänsklig och visa empati i situationen”* (M. Lehtoranta, personlig kommunikation, 8 oktober 2020). En del av studerandena ifrågasätter ofta vid givande av dödsbud om det är rätt att genom fysisk beröring försöka trösta en anhörig. Ibland kan det vara svårt att avgöra vem eller vilka man behöver kontakta för att den anhöriga inte ska behöva vara ensam i bostaden. Efter varje utförande ger psykologen direkt respons till studerandena om utförandet, vilket genast ger varje studerande möjligheten att reflektera med en psykolog om hur de upplevt situationen. Dödsbud sägs vara ett av de svåraste uppdragen en polis har och därför är det viktigt att man kan tala om sina upplevelser. Ett av temana under undervisningen är hur man hanterar uppdraget dödsbud och vem man kan tala med efter uppdraget. En ”psykologdag” ordnas även för studerandena efter den fjärde perioden. Under denna dag föreläser utomstående representanter från till exempel krishjälpen, församlingen eller anhöriga själva om hur de upplevt dödsbud. Denna dag är till för att väcka studerandenas medvetenhet kring vilket ansvar polisen har vid dödsbud. (M. Lehtoranta, personlig kommunikation, 8 oktober 2020.)

En fortbildningskurs inom utredning av dödsorsak ordnas årligen vid Polisyrkeshögskolan. Kursens längd är en vecka och under den behandlas själva utredningen mer djupgående. Ömsesidigt lärande av kollegor ligger i fokus under kursen och varje deltagare gör därför en förhandsuppgift om utredning av dödsorsak. (M. Lehtoranta, personlig kommunikation, 8 oktober 2020.)

3 MATERIAL OCH METOD

I det här kapitlet presenteras vilken metod som jag använde mig av i undersökningen. Vidare presenteras analysen av materialet för att kunna beskriva resultatets uppkomst. I kapitlet beskrivs även de forskningsetiska frågorna som är aktuella i undersökningen, samt hur undersökningen uppfyllt kraven på reliabilitet och validitet.

3.1 Kvalitativ metodik

Ett problem inom en undersökning kan analyseras genom två olika analysmetoder, statistiska- och verbala analyser. Vilken analysmetod som anses mest aktuell beror på hur man väljer att generera, bearbeta och analysera det insamlade materialet. Statistiska analyser används när problemformuleringen besvaras av frågor som: Hur mycket? När? Hur ofta?, det vill säga konkreta frågor som hör till kvantitativ forskning. Verbala analyser innehåller tolkningsbara svar på frågor där kvalitativ inriktad forskning återspeglas. (Patel & Davidson, 2011, s.9–14.)

Genom undersökningen strävar jag efter att besvara undersökningsfrågorna gällande hur en anhörig har upplevt mötet med polisen, om en anhörig anser polisen ha den färdighet och kunskap som behövs eller om polisen alltid känner till behoven som uppstår hos en anhörig vid dödsbud. Undersökningsfrågorna gav mig möjlighet att kunna ställa tolkningsbara frågor till informanterna och utifrån dessa valde jag att använda mig av en kvalitativ metod (Patel & Davidson, 2011, s.41–42).

3.2 Fenomenografi och Hermeneutik

Inom både fenomenografin och hermeneutiken försöker man behandla andra människors uppfattningar och tolkningar av det mänskliga livet, dess existens samt hur uppfattningarna uttrycks i både talat och skriftligt språk. Det centralaste begreppet inom fenomenografin är *uppfattning*. Varje person uppfattar ett fenomen individuellt och unikt. Inom fenomenografin använder man sig ofta av öppna, kvalitativa intervjuer, i vilka informanterna ges möjlighet att självständigt reflektera över sin uppfattning om ett fenomen. Enligt Patel och Davidson (2011) är en hermeneutisk forskning ett sätt att pendla mellan delar, helhet och olika

synvinklar i tolkningsakten, vilket kan användas under analysfasen både under och efter materialinsamlingen. (Patel & Davidson, 2011, s.28–29, 32.) Tanken med hermeneutiken är att ta fasta på hur en text tolkas eller uppfattas av läsaren. Intervjuerna renskrevs och de renskrivna intervjuerna analyserades genom en verbal analys, så därför är valet av fenomenografi lämpligt.

Med fenomenografi försöker man förstå hur något kan upplevas vara från ett mänskligt perspektiv istället för att fokusera på hur något egentligen är. Även om man valt att studera ett särskilt fenomen, kan resultaten bli olika. Detta beror på att det studerade fenomenet kan visa sig på olika sätt beroende på personens tillträde till fenomenet. Man är intresserad av vad människan uppfattar och själva ursprunget av uppfattningen. Fenomenet uppfattas av människan genom tidigare erfarenheter intellektuellt, kroppsligt och känslomässigt. Uppfattningarna som bildar en mening av fenomenet hos människan behandlas subjektivt. (Kroksmark, 2007 s.5–8.)

3.3 Informanterna

Som informanter i undersökningen använde jag mig av anhöriga vilka hade mist sin närstående till följd av brott mot liv och hälsa. I *Svenska akademins ordbok* (1954) definieras en *anhörig* som en person som är förenad till någon med släktskap eller på något vis hörande till någon. Som anhöriga avses i min undersökning en närstående person som kan vara en familjemedlem, nära släkting eller person som på annat sätt stått offret nära. Ordet *offer* definieras i *Svenska akademins ordbok* (1954) som någon som drabbas av någonting.

Anhöriga till brott mot liv och hälsa, vilka är medlemmar av Huoma ry⁴, fungerade som informanter till lärdomsprovet. Huoma ry är en organisation som erbjuder kamratstöd för anhöriga som mist en närstående till följd av brott mot liv och hälsa, det vill säga genom dråp eller mord. Medlemmar i organisationen kommer från hela Finland och representerar olika åldersgrupper och kön. Organisationens syfte är att skapa en känsla av enighet bland anhöriga och att hjälpa till med att leva med sorgen. Olika sammankomster ordnas för medlemmar årligen. Föreläsningar och skolningstillfällen ordnas för organisationer vars arbete inkluderar bemötande av sorg.

⁴ Henkirikoksen uhrien läheiset ry (Huoma ry)

3.4 Materialinsamling

För att samla information i undersökningen, användes både intervjuer och ett frågeformulär i form av en enkät. I intervjuerna är det viktigt att klargöra för den intervjuade, informanten, hur viktiga enskilda individens svar är för undersökningen. Informanten bör också få information om hur personens svar kommer att användas, ifall bidraget är konfidentiellt eller ej och ifall deltagandet är anonymt. Att en enkät är konfidentiell innebär att man är medveten om vem som svarat på enkäten, men att enbart mottagaren av svaren har tillgång till den informationen. Ifall en enkät är anonym, så finns det ingen möjlighet att identifiera vem som svarat. Informationen om hur materialet samlas in via intervjuer och hur materialet används måste man informera informanterna om på förhand. (Patel & Davidson, 2011, s.73–74).

På Huoma ry:s hemsida publicerades en så kallad kontaktannons⁵, i vilken jag berättade om mitt syfte med lärdomsprovet. Medlemmar av organisationen Huoma ry som var intresserade av att delta i min undersökning, ombads kontakta mig via e-post. Kontaktannonsen publicerades den 20 maj 2020 och under de tre påföljande månaderna blev jag kontaktad av intresserade medlemmar. Jag blev positivt överraskad av intresset bland medlemmarna om att delta i min undersökning. Totalt kontaktades jag av 14 intresserade medlemmar och i undersökningen deltog de sju första som kontaktade mig. Jag hade tidigare valt att begränsa informanternas antal till fem, på grund av att undersökningen inte skulle bli för bred. Antalet intervjuer blev totalt sju, eftersom två av de första fem intervjuerna som gjordes upplevde jag som bristfälligt. De två intervjuerna baserade sig enbart på den semistrukturerade intervjuramen och informanterna besvarade frågorna via e-post. I min kontaktannons skrev jag att det var möjligt att utföra intervjun via telefon eller e-post, men intervjuerna via e-post skilde sig från intervjuerna gjorda via telefon. Jag hade svårt att utföra en innehållsanalys på svaren från e-post intervjuerna och upplevde min semistrukturerande intervjuram vag. Innehållet från intervjuerna via telefon gav bättre resultat och jag bestämde mig för att ytterligare utföra två intervjuer via telefon. Intervjuerna gjorda via e-post inkluderades inte i resultaten. Jag använde mig inte av representanter från e-post intervjuerna.

Intresset bland medlemmarna att delta i undersökningen indikerar att ämnet är viktigt och att det finns möjlighet att utveckla undersökningen ytterligare.

⁵ Bilaga 1, publicerades 20 maj 2020 på <https://www.huoma.fi/uutiset/osallistu-tutkimukseen/>

Varje person kontaktades personligen och intervjuerna ordnades i juni och juli 2020 via telefonsamtal. I undersökningen användes en semistrukturerad intervjuram med öppna intervjufrågor, som sändes i förväg till varje informant för att personerna skulle kunna bekanta sig med frågorna utan tidspress. Öppna intervjufrågor användes som bas för att informanten skulle ges svarsutrymme och inga fasta alternativ (Patel & Davidson, 2011, s.76). Informanterna informerades om att deltagandet var frivilligt och materialet konfidentiellt. Enbart jag skulle kunna identifiera personen på basis av svaren.

I *Forskningsmetodikens grunder* (Patel & Davidson, 2011, s.81–86) beskrivs hur kvalitativa intervjuer utförs och appliceras på undersökningar. Syftet med en sådan intervju är att kunna upptäcka och identifiera eventuella uppfattningar som informanten har. Under en kvalitativ intervju förs ett samtal mellan intervjuaren och informanten, dock under intervjuarens ledning för att kunna framställa undersökningens frågor och problem.

Den semistrukturerade intervjuramen med öppna intervjufrågor skrevs på finska och översattes till svenska. Informanterna gavs möjlighet att bli intervjuade på både finska och svenska. Materialinsamlingen skedde på finska, och varje intervju har i efterhand översatts fritt till svenska innan en öppen innehållsanalys gjorts. Efter analysen förstördes materialet.

Under intervjun via telefon, skrev jag ner svaren på min dator. Informanterna fick med egna ord fritt berätta först om sin förlust, hur nära offret hade varit informanten, i vilket skede brottsprocessen låg, hur lång tid det gått sedan förlusten samt lite om hur bearbetningen av den egna sorgen hade varit. Avsikten var att innan själva intervjun få en djupare förståelse för förlusten som informanten hade upplevt. Med inspiration av en hermeneutisk intervjuare, var avsikten att informanten genast under intervjun skulle känna att personen blev förstådd och intervjuaren visade medkänsla (Patel & Davidson, 2011, s.85).

Alla intervjuer genomfördes som individuella intervjuer under juni och juli 2020. Informanterna var frivilliga deltagare och ville gärna dela med sig om sina upplevelser av polisen. En del av deltagarna hade erfarenheter av dödsbud vid andra tillfällen och kunde jämföra sina upplevelser med dem. Tiderna för när intervjuerna ägde rum, bestämdes skilt med var och en. Individuella intervjuer ordnades för att den anhörige i en lugn miljö kunde

återberätta sina upplevelser och intervjuerna genomfördes utan tidspress. Intervjuerna spelades inte in, utan svaren skrevs ner under samtalet och skrevs rent genast efteråt.

Under intervjun användes den semistrukturerade intervjuramen som bas, men struktureringen av när frågorna ställdes varierade. Dialogen var öppen mellan mig och informanten för att få en mer logisk och sammanhängande intervju. Informanterna informerades om under intervjun att de behålls anonyma och ingen ålder, namn, händelseort eller liknande publiceras i undersökningen, som kunde riskera att deras identitet skulle läcka. Några av de intervjuade valde att prata öppet och använde sig av namn på både poliserna som varit närvarande vid dödsbudet och på personen som dött.

3.5 Bearbetning av materialet

En anonym intervju möjliggör, att den intervjuade vågar berätta sådant, som man inte med eget namn skulle våga säga (Hirsjärvi & Hurme, 2011, s.141). Varje intervju renskrevs för att underlätta bearbetningen och analyseringen av svaren. De renskrivna intervjuerna sparades i ett Word-dokument som bestod av 17 sidor text.

Boken *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (Hirsjärvi & Hurme, 2011) användes som riktgivande litteratur vid analyseringen av svaren i intervjuerna. Word-dokumentet sparades i en egen fil på en minnessticka. Allt material har behandlats tillförlitligt och informanterna kan inte igenkännas från undersökningen. För att underlätta bearbetningen och analyseringen från materialinsamlingen, delades svaren in i gemensamma teman. I intervjuerna framkom fyra gemensamma teman mellan två eller flera informanter. Dessa teman analyserades och jämfördes med undersökningsfrågorna som presenterades i delkapitel 1.1. Denna kategorisering i olika teman presenteras i kapitel 4. Inget skilt datorprogram har använts för att analysera materialet. (Hirsjärvi & Hurme, 2011, s.141–145.)

3.6 Forskningsetik

I en intervjusituation är det mest centralt att en god relation bildas mellan de intervjuade och intervjuaren. Det är en empirisk förmåga att kunna förmedla att man är intresserad av den intervjuades berättelse. Således skapas ett närvarande, empatiskt och förstående förhållande

mellan parterna. Några av de etiska principer som bör hållas i åtanke är valet av informanter, bemötandet under intervjusituationen och när undersökningen och resultaten presenteras i lärdomsprovet. Resultaten bör behandlas med respekt, omsorg och inga olägenheter eller skada får uppstå för de intervjuade, informanterna när lärdomsprovet publiceras. (Ahrne & Svensson, 2011, s.64–66.)

En undersökning bör ha en balans mellan den allmänna nyttan av undersökningen och skyddet mot till exempel den som uttalat sig, att ingen känner sig olämpligt behandlad. Det har utformats fyra etiska krav, för att kunna ta i beaktan de forskningsetiska aspekterna. Dessa fyra krav är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjande kravet*. Informationskravet handlar om att undersökaren ska presentera syftet med undersökningen. Samtyckeskravet innebär att deltagarna i undersökningen har rätt att bestämma själv om de vill delta i undersökningen. Konfidentialitetskravet betyder att alla uppgifter om deltagarna skall behandlas konfidentiellt så att ingen obehörig kan ta del av informationen. Det fjärde etiska kravet är nyttjande kravet vilket innebär att det insamlade materialet enbart får användas för ifrågavarande undersökning. (Patel & Davidson, 2011.)

I undersökningen beaktades alla fyra etiska krav. Informationskravet behandlades genom att syftet med undersökningen presenterades för informanter redan innan materialinsamlingen ägde rum. Samtyckeskravet togs i beaktande när deltagare till undersökningen fick kontakta mig på eget initiativ, efter att ha läst min kontaktannons om att frivilligt kunna delta i min undersökning. I kontaktannonsen berättades om undersökningens syfte och presenterades att informationen skulle användas konfidentiellt till enbart min undersökning.

3.7 Reliabilitet och validitet

Under materialinsamlingen användes semistrukturerade intervjuer. Pålitligheten av denna typ av materialinsamling är beroende av undersökarens förmåga att kunna registrera och bedöma informanternas svar. Bedömningsfel kan förekomma hos undersökaren och reliabiliteten är därför beroende av undersökarens kunskap och erfarenhet. Även om informanterna ger olika svar på frågorna i en kvalitativ undersökning, behöver detta inte betyda att det föreligger låg reliabilitet. Istället kan det betyda att informanten innehar ny information, insikter eller informantens uppfattning om fenomenet ändrats. (Patel & Davidsson, 2011, s.104–106.)

På grund av att informanterna var utspridda i Finland och medlemmar av Huoma ry, gjordes intervjuerna via telefon. Valet att samla information via telefon visade sig vara bra, eftersom covid-19 pandemin påverkade samhället under våren 2020.

Under materialinsamlingen uppkom saker som jag inte hade tagit i beaktan tidigare. Jag hade bestämt mig för att utföra fem intervjuer med informanter, men på grund av bristande information i två av intervjuerna utökade jag det totala antalet intervjuer till sju.

Den ursprungliga tanken var att använda den semistrukturerade intervjuramen. Varje informant fick ta del av den semistrukturerade intervjuramen innan själva intervjun. Frågorna i intervjuramen inspirerades av Saariolas undersökning (2017), i vilken poliserna hade använts som informanter. Under intervjuerna fördes ändå en öppen dialog och intervjuramen fick en mer stödjande funktion under dialogen. Med hjälp av den semistrukturerade intervjuramen kunde jag varje gång intervjun gick utanför det avgränsade ämnet återgå till intervjuramen och behålla den röda tråden genom intervjun. Som intervjuare har man en ledande roll under intervjun, men jag försökte att inte leda informanterna till önskade svar.

4 RESULTAT

I detta kapitel presenteras svaren från de anhöriga. Svaren från intervjuerna behandlas frekvent med materialet i kapitel 2. Kapitlet är uppdelat i fem delkapitel och de fyra första representerar ett gemensamt tema som framkom under två eller flera intervjuer. Teman uppstod när de renskrivna intervjuerna jämfördes med varandra och likheter samt skillnader kategoriserades i fyra olika teman:

1. Polisens närvaro vid dödsbud
2. Behov av stöd under och efter dödsbud
3. Förlamning av människans sinne vid dödsbud
4. Barnens välmående vid dödsbud

Informanterna förblir anonyma och kommer därav att enbart hänvisas till som informanter. Informanterna specificeras inte som informant 1 och så vidare, eftersom citaten och upplevelserna då kunde kopplas ihop med varandra och risken finns att någon informant

kunde igenkännas. Det femte delkapitlet behandlar brister som informanterna hade upplevt under mötet med polisen.

4.1 Polisens närvaro vid dödsbud

Tre av fem informanter berättade att dödsbudet gavs med omsorg och eftertanke. Dessa informanter hade fått dödsbudet via en bekant polis eller av förundersökningsledaren. Dödsbudet gavs av civilklädda poliser. Det fanns en struktur i hur polisen hade gett dödsbudet till informanterna. Det hade varit två eller flera poliser som kommit hem till informanterna och påbörjat samtalet genom att berätta vem de var och försäkrat sig om att informanten var den rätta personen i fråga. Poliserna hade bett om att få komma in i bostaden och sagt att personen skulle sätta sig ner. Därefter hade poliserna med lugn och sansad röst berättat om att den anhöriges närstående hade dött.

Redan under grundstudierna vid Polisyrkeshögskolan, får studerandena öva på att ge dödsbud i en fiktiv övning. Studerandena lär sig att uppdraget dödsbud ges den tid det behövs och att poliserna aldrig har bråttom från händelseplatsen till något annat uppdrag. Att ge dödsbud får ta den tid som det krävs. Genom att ge de anhöriga den tid som de behöver för att ta emot dödsbudet upplevs polisen närvarande och respektfull under omständigheterna.

En av informanterna berättade att hen hade haft en orolig känsla i kroppen tidigare under dagen och hade kontaktat polisen för att berätta om uppkomsten till känslan om att det är något allvarligt som pågår och ifrågavarande polis hade sagt att han själv upplevde en rysning och ilande känsla i kroppen och ville utreda ärendet mer. Informanten berättade att detta upplevde hon som en lättnande känsla och nästan beundransvärt att polisen gav en mänsklig bild framöver det officiella när hen hade berättat om sin oro. Några timmar efter hade samma polis gett dödsbud till informanten och även om dödsbudet hade kommit som en överraskning berättade informanten att hen kände att polisen hade tagit oron på allvar.

Under studierna vid Polisyrkeshögskolan går psykologerna genom vilka reaktioner som kan uppstå hos en anhörig som tar emot ett dödsbud. Ofta uppstår många frågor och förvirring kring omständigheterna, men även olika sinnestillstånd kan skapa varierande reaktioner. Polisen behöver mentalt vara förberedd på hur en anhörig kan reagera när hen tar emot ett dödsbud. Polisen skall också tänka på att det kan vara den första gången som en anhörig

möter polisen. I delkapitel 2.1 presenterades hur traumapsykoterapeuten Poijula (2002) beskriver att en person i sorg kan uppleva både emotionella- och praktiska behov av en utomstående person. När polisen ger dödsbud till de anhöriga, ger polisen också stöd i form av bekräftelse av händelserna, vilket ger de anhöriga en känsla av att polisen är mänsklig och närvarande i situationen.

4.2 Behov av stöd under och efter dödsbud

Alla informanter berättade att man var oförmögen eller att det var svårt att ta emot hjälp genast av polisen. Polisen hade erbjudit krishjälp, socialt stöd, att kontakta församlingen eller någon annan närstående till den anhörige. Några av informanterna berättade att deras egen första instinkt var att de inte var i behov av hjälp. Behovet av stöd och krishjälp kom först efter att polisen hade gett dödsbudet och avlägsnat sig.

”Jag hörde bara ordet död. Det ekade i mitt huvud, men det tog lång tid innan jag förstod att personen verkligen var död.” (Informant, 2020.)

I delkapitel 2.1 behandlas hur livet delas in i två tidsperioder: tiden innan det skedda brottet och tiden efter, när en anhörig tar emot dödsbud av polisen. Genast en anhörig möter polisen vid dödsbud förändras livet. Det är viktigt att en anhörig verkligen förstår att den närstående personen är död. Även fast man skall använda sig av finkänslighet som polis när man ger dödsbud, kan det kräva att man upprepar ordet *död* flera gånger. Polisen skall också hålla sig till ett och samma val av ord vid dödsbud. Ordvalet vid dödsbud är viktigt och i citatet berättade informanten om att ordet *död* hade ekat i hens huvud. Det tog ändå en tid innan informanten hade begripit ordets betydelse, även om polisen var tydlig med att använda ordet *död*.

”Där och då blir man ett litet barn igen, nästan ett foster. Jag klarade inte av vanliga vardagliga sysslor till exempel att äta, det var min mamma som höll i skeden under flera månader.” (Informant, 2020.)

Varje informant var tydlig med att säga att de första två dygnen var avgörande för deras välmående. Informanterna ansåg att de inte klarade av vardagen på samma sätt som tidigare, det vill säga det fanns behov av att någon utomstående fanns på plats. Det som informanterna

ville ha hjälp med var praktiska vardagliga sysslor, som att handla, laga mat, sköta om räkningar och hålla hemmet rent.

I delkapitel 2.4 beskrivs resultaten från intervjuerna som Välimäki (2017) gjorde med anhöriga. Som Välimäki konstaterar så finns det behov för anhöriga att få utomstående stöd när polisen ger dödsbud. Polisen behöver kunna kartlägga vilket stöd som behövs i situationen och det skall vara möjligt att tillhandahålla ifrågavarande stöd. Polisen skall kunna hänvisa anhöriga till andra organisationer som erbjuder hjälp, ifall inte polisen genast kan hjälpa till med de behov som en anhörig har vid dödsbud.

4.3 Förklaring av människans sinne vid dödsbud

”Jag kommer ihåg ljudet av däckens längs grusplanen när polisen kom hem till mig. Det ekar fortfarande i mitt huvud när framdörrarna slängs åter. Poliserna var civilklädda och när jag öppnar dörren ber dom om att komma in. Jag kommer enbart ihåg orden att polisen utför ett tjänsteuppdrag och därpå vad som har hänt. Alla ord gick rakt in i benmärken på mig och jag tappade synfältet. Jag var på plats fysiskt, men försvann mentalt ur min kropp.” (Informant, 2020.)

I citatet presenteras hur informanten ifråga upplevde att hennes syn försvann under en tidsperiod. I delkapitel 2.4 presenteras Välimäkis (2017) tankar om när situationen vid dödsbud är av exceptionell karaktär och förlusten uppstår plötsligt. I dessa situationer kan en anhörig ha svårare att förstå att personen dött, i jämförelse med när en person dör på grund av sjukdom eller till följd av en olycka.

3 av 5 informanter berättade att de hade upplevt tiden efter att de hade tagit emot dödsbudet som en grå dimma. Genast polispatrullen hade berättat att den närstående personen hade dött, upplevde informanterna att ett av deras sinnen förlorades.

4.4 Barnens välmående vid dödsbud

”Jag var fortfarande ett barn när jag fick dödsbud från polisen. Det tog lång tid innan jag fick prata om händelsen, för välmåendet av min vårdnadshavare låg i fokus.” (Informant, 2020.)

När de anhöriga är barn eller minderåriga, behövs det alltid säkerställas att barnen inte lämnas ensamma vid dödsbud. Det kan inte lämnas på föräldrarnas eller vårdnadshavarnas ansvar att se till att barnen får den stöd de behöver efter ett dödsbud.

”Jag tror inte att min vårdnadshavare tog emot krishjälp. För mig var tiden väldigt traumatisk, för jag blev tvungen att ge stöd hemma och det känns som att jag offrade en del utav min barndom.” (Informant, 2020.)

Det är polisens ansvar att säkerställa att utredning av dödsorsak sköts på rätt sätt och enligt lagparagraferna, vilket kommer fram i delkapitel 2.2. Polisen skall hänvisa en anhörig till andra organisationer som kan hjälpa i situationer i vilka polisen inte längre har kunskap. I fall där en anhörig har unga barn kan polisen meddela både social- och barnskyddet om händelserna.

4.5 Brister under mötet med polisen vid dödsbud

Två av fem informanter berättade om vilka brister som fanns under mötet med polisen vid dödsbud. En informant fick besök av polisen i tjänsteuniform under natten. Polispatrullen berättade om att informantens make hade varit med om en olycka och förts till närmaste centralsjukhus. Informanten berättade att hen var oförmögen att förstå vad som hade hänt för att polisen inte hade gett tillräckligt med information och informanten levde i tron att maken enbart varit med om en olycka. Informanten fick senare under dagen ett samtal från polisen. Under samtalet berättade polisen om omständigheterna och att det förelåg en misstanke om inträffat brott bakom händelsen.

”Det var polisen som sist och slutligen ringde till sjukhuset, eftersom jag var oförmögen. Min yngsta dotter var också vaken och först årtal efter händelsen har jag fått läsa hennes förhör under förundersökningen. Närmaste anhöriga förhörs ofta som vittne vid brott mot liv och hälsa. Hennes upplevelse av situationen var att jag förklarades vid tidpunkten och ingen tog henne i beaktan. Därefter tog det mig nästan en halv timme att beställa taxi till sjukhuset. Vid sjukhuset möttes jag av en krisarbetare, vilket förvirrade mig återigen eftersom jag trodde fortfarande enbart att det inträffat en olycka. Olycka för mig betydde att maken fallit omkull och stött sig allvarigare. Under följande dag fick jag ett samtal av en undersökare från polisen och det första jag frågade under samtalet var att vad har min make gjort? Undersökaren vände därefter på paletten och berättade att det är min make som blivit offer för ett inträffat brott. Jag kommer ihåg att jag stod i sjukhuskorridoren

och satt mig ner på golvet. Jag fick veta i telefonen att det låg ett brott, misstänkt brott mot liv och hälsa, som orsak varför min make nu låg medvetslös på sjukhuset. Det blev den andra chocken under en och samma dag. Där och då förändrades mitt liv, orden brott mot liv och hälsa kunde jag inte acceptera och kan inte göra det än idag. Tanken att det är orsakat av någon annan kan jag inte förlåta, glömma eller acceptera. Min make dog därpå följande dag.” (Informant, 2020.)

Ifrågavarande fall behandlar inte direkt polisens givna dödsbud, men informationen kring händelserna vid brottsplatsen förblev under en längre tid oklara för informanten. Informanten hade önskat tydlighet och bättre kommunikation poliserna emellan, det vill säga mellan polisen som berättade för informanten att en olycka inträffat och undersökaren som berättade om att det förelåg en misstanke om inträffat brott bakom händelsen.

”På grund av utredningsskäl kan vi inte berätta mera, sa en av poliserna kring köksbordet till mig. Jag kommer ihåg att det nästan intill väckte en känsla av ilska och ifrågasatte genast att vilka utredningsskäl hen pratade om? Varför kunde polisen inte berätta händelserna för mig, jag hade ändå inte kunnat ändra på dem. Dom orden var de sista jag ville höra efter dödsbudet.” (Informant, 2020.)

En anhörig vill inte höra orden ”På grund av utredningsskäl kan vi inte berätta mera”. På detta sätt informerar polisen media om att under förundersökningen kan inte detaljer om händelsen läckas, men för en anhörig kan det ge ett intryck av att ingen gör något åt händelserna. Istället skall polisen fungera som en lugnande part och berätta att polisen jobbar ständigt och gör allt för att utreda ärendet (Välimäki, 2010, s.21–23).

Anhöriga önskade att polisen under uppdraget skulle visa en professionell förståelse i situationen, ha en empatisk attityd, fungera som en vägledare inför den kommande rättsprocessen och ge så korrekt information som möjligt om händelsen. De anhöriga ansåg också att det var viktigt att berätta hur förundersökningen skulle framskrida och var tacksamma över att förundersökningsledaren fungerade som en kontaktperson genom hela utredningen. Några informanter berättade om att de kände en trygghet i att direkt kunna kontakta förundersökningsledaren, när frågor uppstod. Dessa frågor kunde komma sent på kvällarna och förundersökningsledarna svarade ofta dygnet runt i telefonen. Informanterna själva ifrågasatte kontaktbarheten med förundersökningsledarna, och en informant trodde att förundersökningsledaren var så anträffbar på grund av medlidande med den anhöriga.

”Jag kommer ihåg att när förundersökningsledaren berättade för mig i telefonen om att den misstänkte har erkänt brottet och anhålls fängslad, stod jag i tamburen. På samma plats stod jag när polispatrullen berättade för mig klockan halv tre på natten att x dött. Jag kommer ihåg hur jag först under telefonsamtalet förstod att x verkligen dött och sedan lossnade jag mentalt från min kropp och hamnade i psykos. Det tog en tid innan jag fick den hjälp jag behövde, jag var tvungen att säga opp mig från jobbet och gick under två års tid hos trauma psykologen. Jag kontaktade ändå förundersökningsledaren på nytt, för jag ville veta vad händer nu? Polisen var saklig och jag ringde personen flera gånger i veckan under säkert ett års tid. Polisen hade alltid tid för mig.” (Informant, 2020.)

I några intervjuer framkom att informanterna fått dödsbud också vid andra tillfällen än ifrågavarande dödsbud där misstanke om brott förelåg. När det inte förelåg brottsmisstanke, hade polisen klädd i tjänsteuniform gett dödsbudet. Informanterna var medvetna om att polisen enbart gav dödsbud, men en del upplevde mötet som bristande och några kände att besöket var onödigt i och med att informationen om att personen var död redan hade nått dem via släktingar. En av informanterna ifrågasatte polisens behov vid ett sådant tillfälle. Varje informant ansåg ändå att det var nödvändigt att polisen gav dödsbud när det förelåg brottsmisstanke. Vid vissa tillfällen kan det vara svårt för polisen att få detaljerad information om händelserna, men kommunikationen är därför väldigt viktigt polisen emellan för att all ny information skall kunna nå andra poliser. Polisen i fråga hade inte blivit informerad om att en anhörig gett dödsbudet vidare till sina närstående.

5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med undersökningen var att undersöka hur den anhörige upplever mötet med polisen vid dödsbud. Utifrån denna synvinkel skulle jag undersöka om polisen innehar tillräckligt med kunskap för att kunna avläsa reaktioner hos en anhörig och därefter kunna agera enligt personens behov vid dödsbud.

För att uppnå syftet med undersökningen har jag bekantat mig med lagar, litteratur, lärdomsprov och relevant forskning för ämnesvalet. Enbart undersökningar gjorda i Finland inkluderades i teoribakgrunden, eftersom syftet var att undersöka anhörigas upplevelser vid mötet med polisen vid dödsbud. Undersökningen utfördes som en kvalitativ undersökning

och som forskningsmetod användes fenomenografi. Undersökningsmaterialet bestod av intervjuer i vilka medlemmar av organisationen Huoma ry fungerade som informanter. Intervjuerna gjordes via telefon och renskrevs under samtalet. Därefter gjordes en innehållsanalys på det insamlade materialet. De renskrivna intervjuerna jämfördes med varandra och likheter samt skillnader som informanterna hade berättat under intervjuerna presenterades enligt skilda teman i resultaten.

Anhöriga, vilka intervjuades, kontaktades via organisationen Huoma ry. Jag fick publicera en kontaktannons på organisationens hemsida. I kontaktannonsen berättade jag om mitt syfte med undersökningen och bad anhöriga att kontakta mig, ifall de ville frivilligt delta i undersökningen. I kontaktannonsen hade jag skrivit att det var möjligt att delta i undersökningen via telefon eller e-post. Jag hade planerat i förväg att antalet intervjuer skulle vara fem och tanken var att de fem första som kontaktade mig via e-post skulle delta i undersökningen. Jag hade gjort en semistrukturerad intervjuram innan jag publicerade kontaktannonsen, eftersom vice direktören för organisationen Huoma ry ville i förväg veta vilka frågor som skulle ställas till de anhöriga. Jag skickade den semistrukturerade intervjuramen i förväg till varje informant för att de skulle ha möjlighet att bekanta sig med frågorna. Två av informanterna valde att svara på den semistrukturerade intervjuramen via e-post och avstod från att delta i undersökningen via telefon. Resterande tre informanter intervjuades via telefon och det var svårt att jämföra de renskrivna intervjuerna med de två tidigare intervjuerna gjorda via e-post. Skillnaden som uppstod var att under intervjun via telefon hade de anhöriga berättat mer detaljer om mötet med polisen vid dödsbud och kunde bättre reflektera över händelsen. Jag beslöt mig därför att utföra ytterligare två intervjuer via telefon och kontaktade några andra som anmält intresse över deltagande i min undersökning. Intervjuerna gjorda via e-post förstördes och användes inte i resultaten. De intervjuade meddelades om beslutet. Varje intervju gjord via telefon varade i cirka 1,5 till 2 timmar, och vid varje samtal fick jag ständigt påminna mig själv om att hålla samtalet inom ämnet.

Jag kontaktades totalt av 14 personer, som var intresserade av att frivilligt delta i min undersökning. Jag blev positivt överraskad över intresset av deltagande i min undersökning även om jag hade en tydlig avgränsning i materialinsamlingen. Ifall jag hade haft mer tid hade jag kunnat ha fler deltagare i min undersökning. Undersökningen hade också varit mer omfattande om jag hade haft anhöriga som representerade olika organisationer. Möjligheter att utveckla materialinsamlingen finns fortfarande och förbättringsförslag som att spela in

intervjuerna kunde göras. Om intervjuerna hade spelats in, kunde det ha varit enklare att återgå till samtalet. Jag renskrev varje intervju, men en del av dialogen uteblev från renskrivningen. Jag försökte skriva ner allt det väsentligaste som jag ansåg som viktig information under intervjun, men hade intervjuerna spelats in hade man kunnat utföra en mer ordentlig transkribering.

Under intervjuerna fick de anhöriga fritt berätta om sina upplevelser under mötet med polisen vid dödsbud. Det framkom att de anhöriga generellt hade positiva upplevelser och deras bild av polisen hade inte ändrat efter mötet. De anhöriga tyckte att polisen hade varit närvarande och lugna under mötet. Genom att polisen var närvarande kände de anhöriga att polisen visade att de hade tid för att stanna kvar efter att de gett dödsbudet. Några anhöriga berättade om att polisen hade erbjudit praktisk hjälp under mötet, som att ge ett vattenglas eller genom fysisk beröring försökt trösta de anhöriga. De anhöriga var medvetna om att polisen enbart gav dödsbud, men fortfarande har polisen en plikt enligt lagen att hänvisa de anhöriga till andra organisationer som kan hjälpa till. De anhöriga berättade om att de erbjudits om krishjälp genast efter att de tagit emot dödsbudet och för en del var det för tidigt. För en del av anhöriga tog det längre tid att acceptera händelserna och några anhöriga upplevde att de inte ville vara en börda för andra utan ville klara sig själv genom sorgen. De anhöriga upplevde att de inte fick den krishjälp de behövde genast under mötet med polisen vid dödsbud. De anhöriga hade önskat att polisen hade berättat mer om vilken hjälp, förutom krishjälp, som kunde fås. Under mötet hade de anhöriga fått den praktiska info om vad som skulle ske de närmaste dagarna och om processen som skulle följa när förundersökningen hade påbörjats. De anhöriga hade på eget initiativ tagit reda på vilka organisationer som erbjöd stöd och hjälp.

Jag har bedömt det som rimligt att en del av de anhöriga tog kontakt med mig för att de ville ge stöd för utveckling inom ämnet. En del av de anhöriga erkände att genom att prata om händelserna med mig, en utomstående, kunde de ytterligare bearbeta händelsen. Under intervjuerna kände jag mig också som en representant för polisen och försökte förtydliga under intervjuerna vad som står i lagen att polisen skall göra vid dödsbud. Jag upplevde också att det var svårt att intervjua de anhöriga utan en utbildning inom hur en person i kris bör mötas. Under intervjuerna fördes en djup dialog som tangerade väldigt känsliga ämnen och ibland kändes det som att jag inte hade tillräckligt med kunskap om hur man talar om känsliga ämnen. En liknande känsla kan eventuellt många poliser också upplever när man ger dödsbud. Man kan känna att ens egen kunskap inte räcker till och därför kan det anses

att man i utbildningen skulle fokusera mer på krishanteringen och hur man bemöter personer i olika tillstånd.

Vid Polisyreshögskolan fokuserar man till en stor del på det praktiska handlandet när man ger dödsbud. Under utbildningen bekantar man sig med lagen om utredning av dödsorsak. Att lagen saknar en klar och tydlig struktur kring hur ett dödsbud skall ges, ger en enskild polisman möjlighet till att undvika rutinmässighet under uppdraget. Polisen har möjlighet att kunna avläsa motpartens reaktioner och agera enligt de behoven som uppstår. Hur man skall bete sig under ett dödsbud eller vad man skall säga varierar enligt motpartens behov. Det är viktigt att en polis är klar och tydlig i det som sägs och behåller lugnet i situationen. Att polisen är lugn i situationen kan stundvis fungera som en trygghet för den anhöriga. Det framkom i resultaten från undersökningen att de anhöriga hade önskat att polisen hänvisat eller berättat mer om olika organisationer, vilka erbjöd stöd och hjälp. Ibland kan det hända att polisen inte själv är medveten om alla olika organisationer som finns på den egna orten. Det skulle vara önskvärt om varje polisinrättning med jämna mellanrum skulle ordna sammankomster med olika organisationer som erbjuder stöd och hjälp, när någon infinner sig i en kris. Informationen kunde man varje gång sammanfatta till ett dokument, vilket sedan skulle skickas till varje polis så att alla kunde läsa om det. I dokumentet kunde man inkludera kontaktuppgifterna till organisationer och kort redogöra i vilka situationer som man kan kontakta organisationerna.

Jag anser att mina undersökningsfrågor besvarades. Jag ville ta reda på hur en anhörig upplever mötet med polisen vid dödsbud, om de anhöriga anser att polisen har den färdighet och kunskap som krävs för att kunna bemöta en anhörig vid dödsbud samt om polisen alltid känner till den anhöriges behov vid dödsbud. De anhöriga hade upplevt mötet med polisen generellt bra. De anhöriga visste redan när polisen presenterade sig vid dörren att ärendet polisen hade var allvarligt. Det som framkom tydligt i resultaten var att de anhöriga hade önskat att polisen under mötet vid dödsbud hade hänvisat de anhöriga till organisationer som erbjöd stöd och hjälp. De anhöriga ansåg att organisationen Huoma ry hade erbjudit den hjälp som de behövde och att de på eget initiativ tagit kontakt med organisationen.

6 REFERENSER

Aho, Kimmo mfl, 2000: *Oikeuslääketiede*. 1 painos, kustannus Oy Duodecim.

Ahrne Göran och Svensson Peter, 2011: *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö, Liber AB.

Auranen Santeri och Huhta Ville, 2019: ”*Kuolinviestin toimittaminen*”. Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Finlex. *Förordning om utredande av dödsorsak*. Finlex. 948/1973. Hämtad 11.09.2020 från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730948>

Finlex. *Lag om utredande av dödsorsak*. Finlex. 459/1973. Hämtad 11.09.2020 från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730459>

Finlex. *Strafflag*. Finlex. 1889/39. Hämtad 11.09.2020 från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21>

Haikansalo Anu, Jordan Sabina & Korander Timo, 2019: *Anvisningar för lärdomsprov*. Polisyrkeshögskolan. Tammerfors.

Hirsjärvi Sirkka och Hurme Helena, 2011: *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki, Gaudeamus Helsinki University Press.

Kiiski Kimmo, 2009: *Poliisin rooli kuolemansyynytutkinnassa*. Tampere. Juvenes print.

Kroksmark Tomas, 2007: *Fenomenografisk didaktik*. Didaktisk tidskrift. Jönköping University press.

Lehtoranta M, personlig kommunikation, 8 oktober 2020. Polisyrkeshögskolan. Tammerfors.

Patel Runa och Davidson Bo, 2011: *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund, Studentlitteratur.

Pulkinen Mari, 2019: *Sureva ei unohda, suru on hänessä aina*. Hämtad 11.05.2020 från <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/12/09/sureva-ei-unohda-suru-on-hanessa-aina-mari-pulkinen-tuntee-suomalaisten-surun>

Pulkinen Mari, 2016: *Salattu, suoritettu ja sanaton suru – läheisen menettäminen kokonaisvaltaisena kokemuksena*. Helsinki. Kustantamo S&S.

Pulkinen Mari, 2017: *Surun sylissä*. Helsinki. Kustantamo S&S.

Pojjula Soili, 2002: *Surutyö*. Jyväskylä. Kirjapaja Oy.

Pojjula Soili, 2010: *Henkirikosuhrien perheenjäsenten selviytyminen, mielenterveys ja kokemukset tuesta ja palvelusta*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:21. Internetjulkaisu.

Saariola Laura, 2017: *”Meitä alettiin jo kutsua kalmapartioksi”- poliisin kokemat tunteet kuolinviestitehtävällä*. Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Solvin J, personlig kommunikation, 1 juli 2020. Vasa polisstation.

Svenska Akademiens ordbok 1954. Hämtad 27.04.2020 från <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

Välimäki Elina, 2017: *Ei unohdu koskaan, henkirikoksen jäljet*. Jyväskylä. PS-kustannus.

Välimäki Elina, 2020: *Kuolinviestin viemisen keskiössä on ihminen*. Poliisi & Oikeus, 2020:1, 21–23.

BILAGOR

Bilaga 1

Läheisensä menettäneen kokemuksia poliisin kohtaamisesta kuolinviestin yhteydessä

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia poliisin virkatehtäväksi luokiteltavaa kuolinviestin toimittamista henkirikoksen uhrien läheisten kokemana. Omaisten jakamilla kokemuksilla poliisin kohtaamisesta kuolinviestin yhteydessä, pyrin saamaan aiheesta esiin sen omaisissa herättämiä tunteita, kokemuksia ja mielipiteitä poliisin vuorovaikutuksesta virkatehtävässään.

Poliisiammattikorkeakoulun perusopintoihin kuuluu kuolemansyyn- ja väkivaltarikoksien tutkintaan perehtyminen, missä pyritään antamaan opiskelijoille mahdolliset valmiudet toimia omaisten tarpeiden mukaisesti kuolinviestin tehtävällä. Kuolinviestin vieminen ei kuitenkaan koskaan saisi olla rutiininomainen tehtävä. Tehtävän tulisi olla tapauskohtainen ja poliisin ammattipätevyyttä voidaan mitata läsnäolokyvyllä ja emotionaalisten- sekä käytännöllisten tarpeiden havainnoinnilla vastapuolella.

Työssä ei tulla julkistamaan nimiä ja jokainen haastateltava kirjoitetaan mahdollisimman tunnistamattomaan muotoon. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin kohtaamisia poliisin kanssa ja mahdollisia kehityskohteita, joita tulisi tuoda poliisin tietoisuuteen. Haastattelut toteutetaan puhelimen tai sähköpostin välityksellä, suomen tai ruotsin kielellä. Kaikki haastatteluihin liittyvä aineisto hävitetään heti tutkimuksen valmistuttua. Tutkimus on vapaaehtoinen ja vastauksia hyödynnetään opinnäytetyössä. Tutkimus julkaistaan Internetissä ruotsin kielellä ja tiivistelmä sekä ruotsiksi että suomeksi.

Mikäli koet olevasi halukas jakamaan kokemasi kohtaamisen poliisin kanssa jätä yhteystietosi sähköpostiini, Adeline.Lind@edu.polamk.fi jotta voin olla teihin yhteydessä.

Bilaga 1 (på svenska)

Anhörigas upplevelser vid första bemötandet med polisen under utredning av dödsorsak

Syftet med mitt lärdomsprov är att undersöka dödsbudet som är klassificerat som ett tjänsteuppdrag för polisen från en anhöriges synvinkel i brott mot liv och hälsa. Genom att närma mig de anhörigas upplevelser och bemötanden med polisen i samband med dödsbudet, vill jag framhäva anhörigas uppväckta känslor, upplevelser och åsikter kring polisens växelverkan under tjänsteuppdraget.

Polisyrkeshögskolans grundutbildning består av att den studeranden bekantar sig med dödsorsaksutredning och våldsbrott, med syftet att ge studeranden de rätta färdigheterna att agera enligt anhörigas behov vid dödsbud. Att ge ett dödsbud borde aldrig vara ett rutinuppdrag för polisen. Uppdraget borde vara fallspecificerat och yrkeskompetens kan mätas utifrån förmågan att vara närvarande som polis i situationen och kunna uppfatta de känslomässiga och praktiska behoven hos motparten.

Varje informant behålls anonym och varje intervju skriv i en så oigenkännlig form som möjligt. Syftar med undersökningen är att lyfta fram mötet mellan individerna, den anhörige och polisen, och framhäva olika bemötanden och eventuella förbättringsområden som borde uppmärksammas inom polisen. Intervjuerna sker per telefon eller e-post, på finska eller svenska. Allt material relaterat till intervjuerna kommer att förstöras så snart studien är klar. Deltagandet är frivilligt och svaren från intervjuerna används i undersökningen. Undersökningen publiceras på Internet på svenska och ett referat skrivs på både svenska och finska.

Om du känner att du är villig att dela ditt möte med polisen, lämna dina kontaktuppgifter till Adeline.Lind@edu.polamk.fi, så att jag kan kontakta er.

Bilaga 2

HAASTATTELURUNKO

Aihe: Omaisten kokema kohtaaminen kuolinviestin viemisen yhteydessä poliisin kanssa

1. Kerro omin sanoin, kuinka sinulle toimitettiin kuolinviesti läheisesi kuolemasta.

- Minkälaista apua ja tukea sait siinä tilanteessa?
- Osaitko pyytää tai vaatia tarvitsemaasi apua ja tukea tilanteessa?
- Näin jällenpäin ajateltuna, minkälaista apua ja tukea olisit kaivannut?

2. Minkälaisia kysymyksiä sinussa heräsi kuolinviestin yhteydessä?

- Saitko kaipaavasi vastauksia kysymyksiin?

3. Minkälainen näkemys sinulla oli poliisista ennen kuolinviestin saamista?

- Muuttuko sinun näkemyksesi poliisista virkatehtävällä?

4. Kuinka koet kohtaamisen poliisiin kuolin viestin yhteydessä näin jällenpäin?

- Onko kohtaamisessa jäänyt jokin asia vaivaamaan?

5. Jos tutkimus herätti sinussa kysymyksiä, ajatuksia tai muita muistikuvia poliisin kohtaamisesta pyytäisin jakamaan nämä.

Bilaga 2 (på svenska)

INTERVJURAM

Ämne: Upplevelser bland de anhöriga med polisen under mötet vid dödsbud

1. Berätta med egna ord, hur du fick motta dödsbudet av att din närstående dött/omkommit.

- Hurudan hjälp och stöd fick du i den situationen?
- Kunde du be eller kräva om hjälp och det stöd som behövdes i situationen?
- I efterhand, hurudan hjälp och hurudant stöd hade du behövt?

2. Vilka frågor väcktes inom dig i samband med dödsbudet?

- Fick du svar du behövde på de frågor du ställde?

3. Vilken syn hade du av polisen innan du fick dödsbudet levererat av en polis?

- Ändrades din syn av polisen under dess tjänsteuppdrag?

4. Hur upplever du mötet med polisen vid dödsbudet nu i efterhand?

- Finns det någonting som har satt sina spår eller som du fortfarande tänker på?

5. Ifall undersökningen väckte frågor, tankar eller andra minnesbilder under mötet med polisen vid dödsbud, ber jag dig att nämna dessa.